

werd zijn studie bekroond door de toekenning van een prijs en wel de prijs van Valkenburg.

Van de Beek is op dit ogenblik bezig met een groot schilderstuk „Orpheus met de dieren”, bestemd voor het Lyceum voor Meisjes, Sancta Maria, te Haarlem. Eind december van verleden jaar werd de eerste officiële tentoonstelling van zijn werken te Maastricht geopend in de kunstzaal Dejong-Bergers, terwijl reeds enkele van zijn werken tentoongesteld waren in de Guild Hall Gallery te Chicago. Sinds 1958 woont Felix van de Beek in Maastricht.

VERSLAG VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht op 3 januari 1963.

Na de gebruikelijke uitwisseling van goede wensen bij de aanvang van 1963 drukt de voorzitter zijn tevredenheid uit over de activiteiten van het genootschap, hetgeen zich onder meer heeft gemanifesteerd in de goede opkomst op de vergaderingen. Ook het museum heeft verschillende mooie aanwinsten verkregen.

Mej. Pereboom laat een eekhoortje zien, dat in stijf bevroren toestand in het ENCI-bos werd gevonden. Er wordt op gewezen, dat eekhoortjes geen winterslaap houden, al kunnen zij 's winters op koude dagen langdurig in slaap blijven. Tijdens hun slaap blijft de temperatuur van het lichaam konstant, net zoals bij ons. De winterslaap is juist gekenmerkt door het verloren gaan van de eigen lichaamstemperatuur. 's Winters zoekt een eekhoorn boomknoppen en dennezaad als voedsel, of hij gebruikt vruchten en zaden uit de voorraad, die het dier in de voorgaande herfst heeft opgeslagen in holten van bomen, in de grond, of in oude vogelnesten. De heer van Eyndhoven wijst op de vlooiën, die in de warmte van het museum bewegelijk zijn geworden. Gewoonlijk blijven deze parasieten in het nest achter, en bezoeken de gastheer slechts tijdelijk, zoals ook een mensevlo overdag in de dekens van het bed te vinden is, de vlo van de hond in de mand, van de vleermuis in de kraamkamer, en van een vogel in het nest. Na de dood van de gastheer trachten de parasieten het koud wordende lijk van hun gastheer zo gauw mogelijk te verlaten. Lukt dit niet, dan kunnen ze zeer lage temperaturen verdragen, zelfs die van vloei-

bare lucht. Bij het wisselen van gastheer, waarbij de dieren geleid worden door het temperatuurverschil, kunnen ziekten worden overgebracht, b.v. de pest, eigenlijk een ziekte van de rat, die echter over kan gaan op de mens, doordat de vlo van de rat ook warmte, en voedsel zoekt bij levende mensen, wanneer het kadaver van de rat koud wordt. De parasieten worden het meest gevonden op de kop van de gastheer, hetgeen aan de heer van Noorden de vraag ontlokt, of dit iets te maken heeft met het zwemmen van dieren, die dat doen met de kop boven water. Dit lijkt niet zo te zijn. Onder water blijft er immers voldoende lucht tussen de lichaamsharen. Elke parasiet heeft plaatsen van voorkeur: schurft bij de mens b.v. tussen de vingers.

Wim Maassen vond op 3 januari 1963 op de Rijksweg te Broekhin, Maasniel, gemeente Roermond, een dood roodborstje, *Erithacus rubecola*. Het vogeltje droeg een ring, van het museum te Stockholm, en was als eerste jaarsvogel geringd te Falsterbo, Skåne, Zweden, op 13 oktober 1961.

De heer Kemp heeft vogelwaarnemingen:

Op 18 nov. 1962 nam ik ten N. van Roermond 1 aalscholver waar.

December-waarnemingen van wulpen in het binnenland zijn er niet veelvuldig. Daarom is het voorkomen van 7 wulpen ten N. van Stevensweert op 1 dec. 1962 vermeldenswaard.

Op een van de grindgaten ten N. van Roermond zag ik op 22 dec. 1962 14 kleine zwanen (*cygnus bewickii*), waarvan enkele in onvolwassen kleeed.

Eveneens aldaar op die dag was er 1 rietgans.

Verder nam ik 3 rietganzen waar tussen Borgeharen en Itteren op 26 dec. 1962, terwijl op 29 dec. 1962 aldaar een kleine 40 rietganzen waren. Bij deze waarnemingen van de rietgans, welke vogels ik determineerde aan de oranje kleur van de poten, de donkere snavel en het ontbreken van zwarte vlekken op de buik, wil ik opmerken, dat de tekening in de bovenzijde van de vleugels duidelijker opvalt dan dit is weergegeven in de Vogelgids op plaat 8.

Op 22 dec. 1962 verbleven er ook nog 1 mannetje en 5 wijfjes (of mannetjes in overgangskleeed) nonnetjes, onze kleinste zaagbekkensoort, op het water ten N. van Roermond. Evenzo bij Itteren nam ik 1 mannetje en 2 wijfjes nonnetje waar en wel op 1 jan. 1963.

Grote zaagbekken zag ik o.a. op 2 dec. 1962 n.l. 13 exemplaren bij Itteren, op 16 en 24 dec. 1962 3 exemplaren te Neerharen en verder bijna 50 stuks, waaronder ongeveer 6 mannetjes in prachtkleed op 1 jan. 1963 bij Itteren.

Boven het grindgat te Neerharen vloog zowel op 24 als op 25 dec. 1962 1 mannetje blauwe kiekedief.

Van 16 tot 24 dec. 1962 verbleven op bedoeld grindgat te Neerharen een groot aantal watervogels, waarvan bij tijd en wijle een deel overvloog naar het grindgat bij Itteren. Er waren aldaar, behoudens de hiervóór genoemde grote zaagbekken, circa 600 wilde eenden, ongeveer 20 wintertalingen, 8 mannetjes tafeleend, 2 mannetjes pijlstaart, tenminste 1 mannetje kuifeend, 1 fuut en circa 60 meerkoeten.

De heer van Nieuwenhoven merkt op, dat de kokmeeuwen te Maastricht op sommige avonden een slaaptrek vertonen, die gericht is op het zuiden. De heer Kemp antwoordt, dat de slaappleaats van deze vogels in de berghaven te Born blijkbaar niet meer zo vast bezocht wordt als vroeger het geval was. Tal van grindgaten, die in de laatste jaren gegraven zijn, kunnen thans ook als slaappleaats dienst doen, b.v. te Noordharen en misschien ook die in Eijsden-Oost.

De heer van Nieuwenhoven nam in het begin van december een groene specht waar, zittend op de nok van een dak midden in Maastricht. Op 2 januari 1963 was een groene specht bezig, de leien van het dak van een van de hoektorens van het kasteel Neer-Canne te bewerken. De heren Wassenberg en Stevens hebben vaak waargenomen, dat zo een vogel de schoorsteen afzocht van een van de steenfabrieken te Caberg. Volgens de heer van Noorden moet het hier beslist om insecten gaan, die zich op grote hoogte en in een groot aantal ophouden in de voegen van de stenen of in scheuren van het beton. Zij zitten daar droog, en dikwijls ook boven de vorstgrens.

De heer van Nieuwenhoven vraagt de mening van de vogelkenners over de voedingstoestand van meerkoeten en andere watervogels, die zich bij strenge vorst ophouden langs de oevers van de Maas. Zij schijnen daar in het ondiepe water of op de pas droog gevallen oeverlanden toch wel voldoende voedsel te kunnen bemachtigen, tenminste zolang de rivier open is.

De heer van Noorden heeft in Natur und

Volk, 8, 1961, p. 303, een artikel gelezen over een *Mosasaurus* uit het Krijt van Zuid-Dakota, die Ammonieten als prooidier heeft geliad. Dit kon men nu vaststellen aan de indrukken van de tanden van deze zeehagedissen in de schelpen van Ammonieten, die fossiel worden aangetroffen. Hierin zijn o.m. de indrukken van de pterygoid-tanden te zien, die typisch zijn voor de *Mosasaurus*. Ook de werking van het bekende gewricht, midden in de onderkaaksbeenderen van deze dieren, heeft men met behulp van deze beetsporen kunnen achterhalen: Vroeger meende men, dat daarmee de bek in zijwaartse richting vergroot kon worden. Daar is op de schelpen van de Ammonieten niets van te zien. Daarom neemt men aan, dat door dit gewricht een beweging van de onderkaken naar achteren mogelijk was, zodat boven- en onderkaak evenwijdig aan elkaar konden toebijten, in een „notekrakersbeet”. Dit in tegenstelling met de gewone „scharbeet”, waarbij de achterste kiezen het eerst in de prooi werden gedrukt.

Tot slot vertelt de heer Mommsers iets over enkele paddestoelen: 1) *Sarcoscypha coccinea* Fr. ex Jacq., Scharlakenrode bekerzwam. In het decembernummer 1962 van „Coolia” vermeldt Dr. Maas Geesteranus de vondst van deze soort in Rolde, Drente, en voegt er aan toe: „er is mij geen enkele melding van deze soort in de Nederlandse literatuur bekend. Ook in de platencollectie van A. C. S. Schweers, speurder no 1 onder de Nederlandse mycologen, is geen aanwijzing te vinden, dat hij *Sarcoscypha coccinea* gekend zou hebben”. Spr. heeft deze paddestoel echter al jaren geleden in enkele exemplaren gevonden te St. Geertruid, Limburg, en daarvan mededeling gedaan in het Natuurhistorisch Maandblad, febr. 1951. Het is een paddestoel, die, zoals Dr. Maas Geesteranus zegt, door zijn opvallende rode kleur en steel al heel spoedig te determineren is.

2) *Nematoloma elaeodes* (Fr.) K & Mbl, Gerimpelde zwavelkop. Bij gelegenheid van de paddestoelenexcursie op 22 okt. 1960 naar het park van het kasteel Neubourg te Gulpen vonden de heer Verschuere en spr. een bundel paddestoelen, die direkt als Zwavelkopjes te herkennen waren, maar zich van de bekende soorten onderscheidden door de bijzonder sterk gerimpelde hoed, de aanvankelijk groene, niet

zwavelgele, later olijfbruine lamellen en het vossig-geel, reuk- en smaakloos vlees.

Nader onderzoek wees uit, dat men met bovengenoemde soort te doen had. *Ricken* vermeldt deze paddestoel in de „Nachtrag” van „Die Blätterpilze” onder no 1410, waar hij o.a. zegt: „Herr Assessor Lefèvre in Bussum war so gütig, mir wiederholt Exemplare aus Holland zu schicken”. Vreemd is het daarom, dat deze soort niet genoemd wordt in *Index Fungus* 1 - 20. *Kühner* et *Romagnesi* schijnen haar niet te kennen. In hun „Flore Analytique” verwijzen zij in „Notes et observations” enkel naar wat *Ricken* er van zegt.

3) *Psalliota radicata* Vitt., Wortelchampignon. Spr. vond in de zomer van 1961 in het stadspark te Maastricht op een perk met over de grond groeiende klimop een aantal paddestoelen, die behalve andere kenmerken de merkwaardigheid vertoonden, dat hun steel uitliep in flink ontwikkelde rhizomorphen, zoals ook o.a. het geval is bij de Breedbladcollybia, *Collybia platyphylla*. Het bleken exemplaren te zijn van *Psalliota radicata*, waarvan, voor zover spr. bekend, geen opgaven in de Nederlandse literatuur te vinden zijn. Toch schijnt de soort niet zo zeldzaam te zijn. *Roger Heim* schrijft in „Les Champignons d'Europe”: „n'est pas rare dans les pelouses, les jardins, les terrains des lieux habités, les parcs publics”. *Kühner* et *Romagnesi* spreken over: „au coeur même des villes”. De genoemde standplaats komt hier bijzonder goed mee overeen!

te Heerlen, op 9 januari 1963.

Br. Arnoud deelde mede, dat hij ten gevolge van de lage waterstand van de Gulp in de afgelopen herfst in staat geweest was het nest van de IJsvogel te onderzoeken. Het bevatte een aantal visresten, waarvan hij de schubben van *Cottus gobio*, Rivierdonderpad, had kunnen determineren, doordat deze een stekel bezitten. Deze vis is niet zeldzaam in de Gulp. Daarna besprak hij uitvoerig, aan de hand van levend en dood materiaal, een aantal houtboorders, die hij o.a. aangetroffen had in de stengel van *Clematis*. Ook vertoonde hij een aantal van hun vijanden en gasten en besprak vervolgens nog een aantal bewoners en overwintelaars van het hout. Hij hoopte later de gelegenheid te hebben, na een uitvoeriger en diepgaander studie van

houtboorders gemaakt te hebben, op dit onderwerp terug te komen.

Dr. Dijkstra wees de leden op het feit, dat sommige prijscouranten op tuinbouwgebied, vaak z.g. botanische soorten aanbieden, waaronder verstaan wordt, echte wilde soorten. Wij als natuurliefhebbers hebben in de grond van ons hart een grote belangstelling voor de wilde planten, meer nog dan voor de daaruit gekweekte vormen. Bovendien gaat er vanuit de wilde soort vaak een aparte bekoring uit, welke de gekweekte vorm mist.

Als voorbeeld vertoonde hij *Cyclamen persicum*. Deze soort heeft vrij grote bloemen, die aan hun basis paars van kleur zijn, terwijl de rest van de bloem bijna wit is. Ook het blad is fraai geaderd. Tenslotte is het niet moeilijk van deze soort rijp, kiemkrachtig zaad te kweken, door wat stuifmeel op de stamper te brengen. Hierbij valt op, dat de bloemstengel na vruchtzetting zich niet kurknetrekervormig gaat winden, zoals bij andere soorten het geval is, maar gestrekt blijft.

Daarna kreeg de heer **Bult** het woord: bij controle van de slaapplaats van een bosuil in een holle boom in de omgeving van Schinveld werden wij op 25 november 1962 verrast, doordat er niet zoals gewoonlijk één exemplaar uit wegvloog, maar ook nog een tweede. Op 29 december 1962 werd in het moeras van de Anselderbeek bij Kerkrade onder meer waargenomen: een waterral, een sperwer, een jonge kokmeeuw, twee meerkoeten, twee witgatjes, een tiental watersnippen en zeven blauwe reigers.

Ook dit jaar wordt een stukje vochtige heide, (Teverenerheide) even ten oosten van de weg Waubach — Schinveld gebruikt door blauwe kiekendieven om er te overwinteren. Er werden alleen vrouwelijke exemplaren waargenomen. In de maand december vertoonde zich in de omgeving van de ruïne Schaesberg vaak een kauwtje, dat een grijsachtige buik bezat en opvallend witte vlekken in de hals, ongeveer zoals bij een houtduif.

Op het terrein van mevrouw **Blankevoort** lukte het aan de heer **E. van Campen** vanuit een schuilhut op zeer korte afstand een buizerd te fotograferen op aas. Hiervoor werden dood in het veld gevonden roeken gebruikt. Slachtafval van slager en poelier werd volkomen genegeerd, ook wanneer het „lokaas” werd weg-

Buizerd

Foto E. van Campen

genomen. Van op andere plaatsen voor buizerden neergelegd slachtafval was wel gegeten, maar door welk dier is niet bekend. De laatste keer wachtten wij tevergeefs op de buizerd. Zou het voor deze dieren niet zo moeilijk zijn voedsel te vinden, nu de strenge winter steeds meer slachtoffers maakt? Wel zagen wij hoe een groene specht zich langzaam uit een boom omhoog liet zakken en enige decimeters van de stam met opgezette veren en een weinig uitstaande vleugels als verstand bleef zitten. Wij hebben dit dier niet meer kunnen redden. Zijn gewicht bedroeg nog maar 150 g., terwijl dit normaal 185-210 g bedraagt. Het was een mannetje, gezien de rode middenpartij van de zwarte baardstreep. Het hele vertrek waar het kadaver gelegen had, rook naar mierenzuur. Geprepareerde spechten behouden deze geur nog jaren lang. Tijdens zijn bezoeken aan mieren nesten wordt het dier dan ook rijkelijk met mierenzuur besproeid. Sielmann schrijft in zijn boek „Een jaar tussen de spechten” dat de tong van de groene specht niet van weerhaakjes is voorzien zoals bij andere soorten het geval is. Het is bij dit exemplaar opgevallen, dat de punt van de tong aan beide zijden bezet was met een rijtje van zes stijve borstelharen.

ADVENTIEVEN LANGS DE MAAS IN LIMBURG IV

door

S. J. van OOSTSTROOM & Th. J. REICHGELT
(Rijksherbarium, Leiden)

In 1962 bezochten wij op 28 en 29 september wederom de grintgroeven aan de Maas bij Grevenbicht en bij Itteren in verband met ons onderzoek van de Nederlandse adventief-flora. Verschillende van de reeds vroeger in dit Maandblad (I in Natuurhist. Maandbl. 47, no. 5-6, 1958, p. 67-70, met aanvulling in id. 48, no. 7-8, 1959, p. 89; II in id. 49, no. 1-2, 1960, p. 19-22; III in id. 51, no. 7-8, 1962, p. 115-116) vermelde soorten werden weer aangetroffen. In het hieronder volgende lijstje geven wij een overzicht van de voor Grevenbicht resp. Itteren nieuwe vondsten.

Vindplaatsen:

1. Grintgroeve aan de Maas ten ZW. van Grevenbicht, 28 sept. 1962.
2. Grintgroeve aan de Maas ten N. van Itteren, 29 sept. 1962.

Polygonaceae.

Rumex dentatus L. (1).

Amaranthaceae.

Amaranthus thunbergii Moq. (2).

Cruciferae.

Hirschfeldia incana (L.) Lagrèze-Fossat (1, 2).

Solanaceae.

Nicandra physalodes (L.) Gaertn. (1).

Solanum nigrum L. var. *atriplicifolium* (Desp.)
G. Mey. (1).

Compositae.

Picris echioides L. (2).

Gramineae.

Hordeum marinum Huds. subsp. *marinum* (2).